

Gazetecilik ve Mesleki Güvenirliđi Geliřtirmenin Olanakları

Prof. Dr. İncilay Cangöz¹

Özet

Bu çalışmada gazetecilik bölümlerinde verilmekte olan eğitimin, gazetecilerin güven duyulabilir meslek profesyonelleri olarak kabul görmelerine katkı sağlayıp-sağlayamadığını konu edinmektedir. Bu konuyu ele alma nedenim, 21. Yüzyılda iktisadi düzen, siyasal alan ve kültürel üretimde önemli değişimler olması ve tüm bu olumlu ve olumsuz değişim-dönüşüm pratikleri ile bağlantılı olarak haber medyasına halkın güveninin hayli azalmış olmasıdır. Gazetecilik mesleğinin profesyonel norm ve kodları 20. Yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde pozitivist bilim kavrayışından hareketle tesis edilmiş; diğer pek çok ülkedeki gazeteciler tarafından da model olarak alınmıştır. 21. Yüzyılda dijital iletişim teknolojisi, haber üretim ve tüketiminde pek çok yeniliğe yol açarken bilgi kirliliği ve yalan haberin de yeni çağın önemli bir sorunu olarak belirginleşmesine yol açmıştır. Gazetecilik mesleğinin temel uğraşı olan haber üretim pratiğinin dönüşümü, mesleki kod ve normlarının da yeniden kurgulanmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu noktada akademinin öncü bir rol üstlenmesi; gazeteciler ile halk arasındaki güvene dayalı ilişkisinin güçlendirilmesi önemli ve gereklidir. Böylesi bir inançtan hareketle, çalışmanın araştırma kısmında Türkiye'deki tüm gazetecilik bölümlerinin müfredatları taranmış ve toplumsal eşitsizlik, çatışma, dezavantajlılığı neden-sonuç ilişkisi bağlamında irdeleyen derslerin oranları tespit edilmiştir. Mevcut müfredatlar ile gazetecilik bölümlerinin eğitimlerinin, çoğulcu toplum modeli ve toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren sorunları kapsayan bir müfredata sahip olmadıkları görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Yabancı dillerde basın, Türkiye, basın, gayrimüslim basın

1. Giriş

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde tüm dünyada siyaset, ekonomi, toplumsal/kültürel alanların tümünde önemli dönüşümler yaşandı. Tüm bu dönüşümlerde teknoloji önemli bir role sahip. 1990'lı yıllarda internet ve 2000'li yıllarda ise sosyal medyanın yaygın kullanıma erişimiyle, iş yapma biçimleri değişti ve esnekleşti; Bauman'ın (2017) değişiyse modernite akışkan bir hal aldı. Belirsizlik, risk ve düzensiz bir devinim yeni dönemin karakteristiğini oluşturuyor. Farklı bir anlatımla, bir tür "modernitenin 'katı' evresinden 'sıvı' evresine geçiş" yapılmış; "Günümüzün 'sıvılaşmış', 'akışkan', dağılmış, saçılmış ve düzensiz modernite

¹Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi
icangoz@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2670-444X>

versiyonu”nda (Bauman, 2017: 37) katı modernitenin kesinliğe, kusursuzluğun ve “iyi yaşam”ın evrensel ölçütlerine yaptığı felsefî yolculuk bir hayal kırıklığıyla son bulmuştur (Bauman, 2003, s.169).

Bu makalenin sorunsalı böylesi belirsiz, riskli ve güvencesiz bir dönemde halkın gazetecilere olan güvenin gazetecilik bölümlerinin müfredatları aracılığıyla nasıl geliştirilebileceği; güven normunun gazetecilerin güvenilirliğini artırma yönünde güçlendirilmesinde akademinin rolüdür. Böylesi bir araştırmayı kaleme almada hedefim ise gazetecilik bölümlerinin müfredatlarının gazeteci adaylarına haber üretim pratiğinin sivil dinamiklerden temellenmesine ne denli alan açabildiğini görünür kılmaktır. Bu doğrultuda Türkiye’de gazetecilik bölümlerinin müfredatları toplumsal yapıdaki ataerkil, feodal, milliyetçi, ayrımcı ve popülist söylemlerin dışına çıkılmasını vurgulayan içeriklere sahip olduğu varsayılan toplumsal cinsiyet, barış gazeteciliği, haklar ve ayrımcılık karşıtı gibi derslerin müfredatlarda ne denli yer bulabildiğini görebilme amacıyla taranarak veriler gazetecilere güven duyabilme normunu güçlendirme potansiyeli açısından yorumlanmıştır. 20. yüzyıl gazetecilik meslek norm ve kodları, Anglosakson dünyada tesis edildiği ve dünyanın farklı coğrafyalarında da söz konusu toplumun gerçekliğine uyum sağlayabileceği gerekçesiyle benimsenen objektif gazetecilik modelinden, siyasal tarafgirliği öne çıkan ve tüm mesleki norm ve etik değerlerinin esnetildiği bir gazetecilik ve habercilik meslek modeline evrilmektedir. Dahası haberin ciddiyeti ve önemi sunuma da yansırken artık haber sunumu da bir performansa dönüşme yolundadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin dijitalleşmesiyle haber üretim ve dağıtımında da paradigmatik değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Gazeteciliğin istihdam açısından zaten profesyonel bir meslek olarak kendi alanını diploma zorunluluğu ile kapatamamış olmasının yanı sıra yayıncılığın hayli pahalı bir iş olması nedeniyle analog teknoloji haber üretimi daha kurumsal bir örgütlenmeyi gerektirerek bireysel veya küçük grupların habercilik yapmasına da engel olmuştur. Ne var ki dijital iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklarla, gazetecilik yapmak ve küresel ölçekte yayına geçmek mobil teknolojiler ile mümkün hale gelmiştir. Dolayısıyla gazetecilik mesleğinin zaten güçlü olmayan sınırları da çok çabuk aşınmıştır.

Dijital teknolojiler, liberal perspektiften bakarak gazetecilere atfedilen eşik bekliliği rolünün zayıflamasına yol açtı ancak dijitalleşmeyle birlikte, toplum ile gazeteci arasındaki etkileşimlerin kapsamını genişleterek, haberlerin ortak üretiminden haber tüketicileri ve gazeteciler arasındaki parasosyal ilişkilere kadar her çeşit etkileşime alan açtı. Ne var ki; Giddens’ın (1990) belirttiği gibi, modern toplumların yapısı daha parçalı hale gelmiş, bu yapılar ve sosyal ilişkileri giderek daha soyut bir düzleme taşınmıştır. Yüksek düzeyde dijitalleşmiş toplumların bir parçası olarak iletişim alt yapıları ve ağlarındaki hızlı değişim hem önemli bir zorluk getirmekte hem de muhtelif fırsatların önünü açmaktadır. Ağ ne kadar karmaşık, bireyin bağlantı sayısını anlamak için göstermesi gereken zihinsel çabası da bir o kadar artmaktadır.

Medya sektörü için 21. yüzyıl paradigmatik dönüşümlerle başlarken, bir önceki

yüzyılın son çeyreğinde araştırmalar da gazetecilere yönelik güvenin azalmasına dikkat çekmektedir (Koliska, Moroney ve Beavers, 2023; Farid, 2023; Schudson, 2022; Fisher, 2016). 21. yüzyılda hakikatin göreliliği yaygın kabul görürken dijital teknolojiler yalan haber üretim ve dağıtımını hayli kolaylaştırmış, özellikle seçim dönemlerinde küresel ölçekte bazı siyasi liderler tarafından manipülasyon tercih edilen bir teknik olmuştur. Dijital teknolojilerle üretilen yalan haber basına duyulan güvenin hayli azalmasına yol açmış olsa da ve dünyanın büyük bölümünde basın halen halktan önemli ölçüde destek görmektedir (Hanitzsch vd., 2018; Tsfati & Ariely, 2014). Düşük güven seviyeleri özellikle medya-iktidar ilişkileri bağlamında basının özerklik yitimiyle sonuçlanarak, medyanın demokratik işlevlerini yerine getirmedeki başarısızlığına bağlanırken, medyanın özgür ve basının özerk olduğu ülkelerde basına olan güvenin her zaman en yüksek seviyede olması gerekmez. Bu durum, gazeteciliğe duyulan güvenin tek nedensel açıklamalara ve basit kavramsallaştırmalara elverişli olmayan karmaşık yapısının altını çizmektedir. Hanitzsch'in (2013, s. 207-208) belirttiği gibi, "haber medyasının performansı ile gazeteciliğe duyulan güven arasındaki ilişkinin sorunlu doğası, güvenin doğası ve bir kuruma güven duymanın esasen ne anlama geldiği hakkındaki oldukça sınırlı bilgimizle ilgili olabilir." 20. Yüzyılda sosyoloji ve rasyonalite temelli kurgulanan gazetecilik meslek norm ve kodları, akışkan modernite ve dijital teknolojilerin egemenliğine aldığı günümüz toplumsal gerçekliğini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Gazetecilik norm ve kodlarının da günümüz toplumunun temel özellikleri olarak işaret edilen hakikatin göreliliği (post-truth), dijital ve akışkan kültür çağında yeniden yapılandırılmaya muhtaçtır.

Dijitalleşme kuşkusuz haber üretim süreçlerini dönüşüme uğratmıştır. Haber medyası hayatta kalabilmek için yeni ve daha dijital kültür ile uyumlu iş modelleri geliştirmek durumunda. Gazeteciler bireysel olarak haber yapma yetkinliklerini artırmanın yanı sıra yeni işbirliği ve koordinasyon biçimleri de oluşturmak zorundadır. Veri gazeteciliği, barış gazeteciliği, hak odaklı habercilik gibi yeni gazetecilik içerik ve sunum biçimleri açısından değişik haber yapma biçimlerini anlatmaktadır. İster geleneksel isterse de dijital platformlarda hayata geçirilen habercilik pratikleri olsun, gazetecilik mesleği açısından okuyucular, dinleyiciler ve izleyiciler ya da yeni medyanın diliyle kullanıcılar, bir kurum olarak gazeteciliğe ve özellikle de haber medyasında sunulan konu ve olayların doğru ve güvenilir olduğuna dair haber kuruluşlarına ve gazetecilere güvenmek zorundadır. Dijitalleşme, alıcılar ile gazetecilik arasında güven üzerine kurulu olan ilişkiyi de etkilemektedir (Winterlin ve Blöbaum, 2016, s.2). Gazetecilik mesleğinin toplumda yerine getirdiği işlevlere ilişkin kaygıların temelinde basının güvenilirliği ve kamusal bilginin inandırıcılığına ilişkin kaygılar yer alır; basının kamu kurumlarını denetleme işlevini yerine getirebilmesi için haber medyasının modern toplumların iş bölümü gereği meşruiyete ihtiyacı vardır. Söz konusu meşruiyeti de halkın gazetecilere yönelik güveninden alır. Bilgilendirme işlevini yerine getirmek için basının önemli toplumsal ve siyasi gelişmeler hakkında kamuoyuna güvenilir bilgi sağlaması beklenir (van Dalen, 2020, s.356). Bu nedenle de profesyonel gazetecilik meslek söyleminde güven (trust) normu önemli bir role sahip

olagelmıştır.

Sosyal ilişkilerin oluşumunun ve deneyimlenmesinin birçok etkileşim türünden kaynaklandığını varsayabiliriz. Aile bağları, romantik ilişkiler, profesyonel iş birlikleri, öğrenci-öğretmen-mentorluk ilişkileri, grup etkileşimleri ya da uzun süreli arkadaşlıklar çerçevesinde gelişebilir; uzun ya da kısa süreli karşılaşmalardan doğabilir. Kendilerini yalnızca başkalarıyla doğrudan etkileşim yoluyla değil, aynı zamanda sosyal ağlar, gruplar ve kurumlar, kuruluşlar ve hatta tüm uluslar gibi büyük kolektif varlıklar yoluyla da oluşturabilirler. Güven, sosyal ilişkileri deneyimleme sürecini bütünüyle temsil etmese de, diğer sosyal aktörlerle nasıl ilişki kurduğumuzda önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, güvenin değerlendirilmesi ve analizi, sosyal ilişkiler deneyiminin ardındaki genel işleyiş ilkesini ve belirli bir ilişkinin bir birey için taşıdığı kişisel anlamı daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir (Kunnell, 2021, s.24). Kamusal alandaki tartışmalara yön veren aktörler olarak gazetecilerin güven duyulabilir meslek profesyonelleri olmaları işte bu nedenle daha da önemli olmaktadır.

2. Profesyonellik, Gazetecilik Mesleği ve Mesleki Güven Normu

Gazeteciler, liberal bir kavrayışla söylenirse demokratik toplumlarda kamusal alandaki tartışmalar için enformasyon ve bilgi sağlama işlevini yerine getiren uzmanlardır. Gazeteciler halka giderek karmaşık, belirsiz ve risklerle dolu modern dünyada olan-biteni kavramak için haber ve enformasyon sağlar. Kamusal tartışmalar, kamuda adalet ve eşitlik, seçmenlerin haklarının takibi gazeteciler tarafından sağlanan haberlerle gündemde tuttuğu öne sürülür. Bu nedenle de gazeteciler ile halk arasında kurulan güven ilişkisi gerek çoğulcu demokrasiler gerekse de gazetecilik mesleği açısından önemli ve gereklidir.

Larson'a (1977) göre profesyonel meslek, tarihsel olarak spesifik bir iş etrafında örgütlenme şeklidir. Bu örgütlenme formunun temel karakteristiği, -görelî olarak değişmekle birlikte-, (i) mesleki kontrol altında formel ve belgelendirilebilir bir eğitime dayalı olarak elde edilen mesleği icra etme ayrıcalığı (credentials) ve (ii) mesleği icra edene saygın bir sosyal statü garanti eden pozisyonudur. Aynı konuda Abbott (1988, s.318) ise bir mesleğin, (i) bir örgütlenme biçimi olmasının, (ii) sosyal olarak saygı görmesinin (iii) mesleği icra edenin bilgisi ile bütünleşmiş olmasının ve (iv) mesleği icra edenlerin nasıl bir kariyer gelişim sürecinden geçeceğinin tanımlı olması koşullarına sahipse profesyonel meslek olarak kabul edilebileceğini belirtir.

Downie mesleği belirli becerilere ve uzmanlığa sahip olan ve özel bir ilişki yoluyla kamuya hizmet sunan üyelere sahip grup (Downie, 1990, s. 154) olarak tanımlar. Ayrıca, mesleklerin meşruiyetini 'yasal' ve 'ahlaki' olmak üzere iki dinamik yaslandığını belirtir; yasal meşruiyet basitçe mesleğin kanunla kurulması ve işlerini düzenlemek için belirli yetkilerle donatılmasıyla ortaya çıkar. Ahlaki meşruiyet ise mesleğin halk tarafından nasıl görüldüğüyle, özellikle de mesleğin ne ölçüde itibara sahip olduğuyula, eş deyişle '...bağımsız, meslek birliği tarafından disipline edilmiş, bilgi tabanını aktif olarak genişleten ve üyelerinin eğitimiyle ilgilenen' bir meslek olarak görülme derecesiyle ilgilidir. Ahlaki

meşruiyet, genel kamuoyunun mesleğe ne derece güvendiğinin bir göstergesidir. Özetle, profesyonelleşmesini tamamlamış bir mesleği, (i) özel bir bilgi ve uygulamayı gerektiren, (ii) icra edilirken mesleği icra edenin imtiyazlı bir konuma sahip olduğu, (iii) mesleğin icrasının sorgusuz kabul gördüğü, (iv) güvene dayalı ve hizmeti alanın mesleği icra edenini yüksek prestijli olarak algıladığı bir süreç olarak tarif etmek mümkündür (Barber, 1963; Evetts, 2003; Sena, 2017, p.1-3).

Güven, profesyonelliğin temel koşulu olarak kabul edilir. Kime ve ne kadar güvenileceği sorusu, kişisel yaşamda olduğu kadar siyasi yaşamda da merkezi bir sorundur. Güvenin kişisel ilişkilerdeki yeri oldukça açık olsa da güvenin daha geniş siyasi ve sosyal yaşam alanlarındaki rolü de önemlidir ve güvenin doğası üzerine önemli miktarda felsefi çalışma yapılmıştır. Bununla birlikte güvenin evrensel bir tanımının yapılması da hayli güçtür. Yine de literatürde güvenin üç boyutu öne çıkmaktadır: Birincisi, güven aktif bir karardır; geçmiş deneyimlere ve olumlu beklentilere dayanan güvenilene karşı savunmasız olma isteğini somutlaştırır (Mayer vd., 1995). Medya bağlamında güven söz konusu olduğunda, bu tarz deneyimler ve beklentiler gazetecilik kalitesi ve medyanın normatif işlevleriyle (Prochazka ve Schweiger, 2019) bağlantılı hale gelir. İkinci olarak güven, geleceğe yönelik olmasıyla karakterize edilir (Sztompka, 1999). Üçüncü olarak ise güven sosyal karmaşıklığı azaltır çünkü bireyler sağlanan tüm bilgileri doğrulayamaz ve/veya bilgiler eksik olabilir (Luhmann, 2017). Oysa insan varlığı ontolojik olarak içinde yaşadığı dünyada olan-bitenden haberdar olmak ve bilme arzusuna sahiptir.

Gazeteciler gerek haber yapmada resmi kurum ve kuruluşlarla olan bağları gerekse de kamusal alandaki tartışmaların temel aktörleri olmaları nedeniyle sembolik sermayesi güçlü bir meslek (Canğöz, 2015) grubu olarak kabul edilmektedir. Onlara bu meşruiyeti sağlayan ise liberal bir bakış açısıyla halkın haber alma hakkı ve demokratik olarak halkın temsilcilerini denetleme misyonunu yerine getiren meslek mensupları olmalarıdır. Bununla birlikte gazetecilik mesleği hekimlik, mühendislik gibi tam olarak profesyonelleşmiş bir meslek grubu değildir; bu nedenle de kendi meslek alanlarını özerk tutabilen bir uzmanlığa sahip olamamaktadırlar. Profesyonel/profesyonel olmayan ilişkisinde, profesyonel olmayan aktör eşdeğer uzmanlığa sahip olmadığı için mesleki anlamda daha kırılgan bir pozisyona sahiptir. Profesyonel olmayan mesleklerde çalışanlar, tıpkı gazeteciler gibi, daha savunmasızdır ve söz konusu alan siyasetçiler, sermayedarlar gibi kesimlerin dış müdahalelerine daha rahat maruz kalmakta ve ilgili alanın eğitimini almayan işgücüne de açık hale gelerek hayli esnek istihdam koşullarını kabullenmek durumunda kalmaktadır. Bu noktanın konumuz açısından önemi ise tüm güven ilişkilerinde olduğu gibi burada da gazeteci-halk arasında Weberyen anlamda güven ilişkisi açısından risk unsuru artmakta ve tüm meslek örgütlerinin etik beyanlarına rağmen bazı gazeteciler siyasal tarafgirliği, siyasal iktidarların popülist, milliyetçi hatta ayrımcı söylemlerinin ideolojik olarak yeniden üretimine katkı sağlayarak, Downie'nin (1990) sözünü ettiği tarzda mesleğin ahlaki vaatlerini aşındırarak, mesleki söylemin de meşruiyetini zedelenmektedir. Gazetecilik meslek ahlak ilkeleri hiçbir profesyonel davranış kurallarının, profesyonelin durumu

istismar edecek şekilde hareket etmeyeceğine dair kesin garantiler sağlayamamaktadır.

3. Dijital Kültür ve Gazetecilere Güven

Postmodern tartışmalar, “bilgi”nin verili olmadığı, bilginin bizatihi kendisinin de bir inşa/yapılandırma sonucunda ortaya çıktığı dolayısıyla modernizm ve pozitivizmin öne sürdüğü gibi nötr/yansız bilgi ve bilgi üretiminden söz edilemeyeceği gerekçesiyle çoklu gerçekliklerden söz etmektedir. 21. yüzyıl siyaset arenasını ve seçimlerin postmodern durumuna damgasını vuran post truth ya da hakikatin göreliliği çağında siyasi aktörler, “algı yönetimi” taktiklerini günden güne geliştirmekte ve haber medyası da onlar açısından vazgeçilmez güç olarak önemini korumaktadır. Kamusal alana egemen olan gerçekliğin kimin gerçekliği olduğu medya-iktidar ilişkisi bağlamında çok önemli bir noktadır; çoklu gerçeklikler ve hakikatin göreliliği kuşkusuz önemli tartışmalardır. Foucault’a (2019) göre, bakışın çerçevesinin kurulmasında iktidar belirleyicidir çünkü insan davranışlarının ve kurumlardaki hiyerarşik ilişkinin normalleştirilmesini iktidar sağlar. Buradaki iktidar hükümet ve güç odaklarıdır. Bu nokta bizi medya-iktidar ilişkisini ele alan literatüre götürebilir ancak burada makalenin kapsam ve izleğinden ayrılmamak için kamusal alanda temsil olanağı bulan gerçekler ve bu gerçeklerin kimin gerçekleri olduğu sorusuyla sınırlı kalarak gazetecilerin eşik bekçiliği rolünün daha çok resmi kurum ve kuruluşlardan beslendiği dolayısıyla haber içeriklerinin ve çerçevelerinin de söz konusu kurumlar tarafından şekillendirildiğini yineleyelim¹ sadece. Hangi haber örgütüne güvenebileceğimiz veya kime güven duymamız gerektiği giderek daha da önemli hale gelmektedir. Sosyal medya kamusal alanda anaakım medya öncülüğünde kurulan gündemlere muhalif gündem kurma potansiyeliyle bu anlamda geleneksel medyanın gücünü sarsmaktadır. Ne var ki sosyal medya aracılığıyla kurulan gündemlerin siyasal iktidarlar nezdinde muhalif bir gücü olduğu aşikâr olsa da toplumda dezavantajlı grupları oluşturan göçmenler, kadınlar, engelliler, çocuklar, yoksullar veya azınlıklar gibi kesimlerin sorunlarını dile getirmek için gerekli olan sosyal ve kültürel sermayeye sahip olmadıkları da bilinmektedir. Gazetecilerin yaptıkları haberlerin toplumun bütününe kapsar nitelikte olması, gazetecilerin inandırıcılıkları açısından önemlidir. Sadece siyasi partilerde olan-bitene odaklanan bir medya tartışma programının seçmenler yani halk arasında ne kadar karşılığının olduğu hayli tartışmalıdır. Benzer şekilde gerek dijital gerekse de anaakım medyanın gündemi toplumsal gerçek -burada tüm kesimlerin gerçeğini kastediyorum kuşkusuz- ve olguları ne denli temsil etmektedir sorusunun yanıtı muğlaktır. Bu sorunun ampirik veya yorumsamacı yanıtı da gazetecilik profesyonel meslek kodu olan güven duyulabilir normu ile yakından ilgilidir.

Gazetecilik/haber çalışmaları literatüründe genel kabul gören yaklaşıma göre, gazetecilere olan güven, gazetecilik performansına (veya işine) ilişkin değerlendirmelere

---

¹ Gazeteci-kaynak ilişkisine dair literatür derlemesi için şu çalışmaya bakılabilir: Dan Berkowitz (2020) “Reporters and Their Sources”, *The Handbook of Journalism Studies*, Ed. Karin Wahl-Jorgensen ve Thomas Hanitzsch, ². Edt. London: Routledge Fr

ve gazeteciliğin toplumsal işlevine dair olan genel kabule dayanmaktadır. Gazeteci-güven ilişkisi daha çok gazetecilerin kaynaklarıyla ilişkisi doğrultusunda irdelenmektedir. Oysa güven yalnızca diğer insanlara değil, aynı zamanda ekonomide, toplumda ve siyasette bulunan resmi ilişkilere ve soyut örgütlere bile yöneltilebilir.

Gazeteciler açısından güvenli kaynak kullanımı ve kaynaklardan alınan bilgilerin nasıl yapılandırılacağıyla ilgili olarak açıklanır. Gerçekleri doğru aktarmak gazeteciliğin temel ahlak ilkelerinden biridir ve etik kurallar güvenilirliği merkezi bir ilke olarak öne çıkarır (Zelizer 2004). Reich'e (2011a) göre kaynak güvenilirliği standartları, habere erişimin yanı sıra gazeteciliğin adil, doğru ve tarafsız haber üretme kapasitesini de belirler; ona göre kaynak güvenilirliği, bir kişinin bilgi kaynağı olarak inanılabilirliği ya da bir kaynaktan gelen bilginin gazeteci tarafından doğru, adil, tarafsız ve güvenilir olarak algılanma derecesi olarak tanımlanabilir. Gazeteciler daha güvenilir haber kaynaklarını tercih eder çünkü bu kaynakların daha fazla doğrulama yapılmasına gerek duyulmaz (Fishman, 1980).

Kendisi de gazeteci olan Reich (2011b), gazetecilerin hatalı yayınlardan kaçınmak için başvurdukları dört strateji olduğunu belirtir: Güvenebilecekleri kaynaklardan oluşan bir halka oluşturmak; çapraz doğrulama ve ek kaynakları yalnızca kaynağın güvenilirliğiyle ters orantılı olarak kullanarak pratik şüphecilik; güvenilir kaynaklar ile çalışmak ve güvenilirliği düşük kaynaklardan uzak durmak.

Bu normlar, uygulamalar ve değerler, gazetecilerin hakikat anlatıcıları olarak demokratik işlevlerini yerine getirmelerini meşrulaştıran, gazetecilik rol anlayışlarının da temellerini oluşturmaktadır. Bu normlar aynı zamanda gazetecilik mesleğinin sürdürülebilirliğini sağlar çünkü bu normlar kurumun paydaşları, yani kamuoyu arasında güveni geliştirir ve modern toplumlardaki iş bölümü gereği mesleğe meşruiyet kazandırır (Tuchman, 1972).

Bir önceki başlıkta ele almaya çalıştığımız gibi gazetecilere güven kavramı, görüşlere eşit yer veya zaman ayırma, üçüncü tekil şahıs dili kullanma gibi performanslara yaslanarak hayli muğlak bir anlama sahiptir. Özellikle internet ve sosyal medyanın kullanımı yaygınlaştıkça gazetecilik mesleğinin profesyonel sınırları muğlaklaşmakta, kullanıcılar kendileri de birer haber ve bilgi kaynağına dönüşebilmektedir. Literatürde dijital teknolojiler ve kültürün, haber ve haber örgütlerini olumsuz etkisi yalan ve manipülatif enformasyonun hızlı yayılması olarak ifade edilmektedir (Sambrook, 2012; Yıldızgörür, 2022; Kılıç, 2021). Schudson (2022, p. 148) ise 2000'lerden sonrası internet ve sosyal medya çağında, Amerikan gazeteciliği özelinde önemli dönüşümlerin yaşandığını ve daha agresif, daha bağımsız, daha kanıta dayalı ve daha yoruma dayalı bir gazetecilik ortaya çıktığını belirtmektedir. Türkiye özelinde ise gazeteciliğin daha yoruma dayalı olduğunu söylemek mümkün olsa da kanıta dayalı ve daha bağımsız bir gazetecilik pratiğinin gelişmekte olduğunu söylemek güçtür. Ancak anaakım veya yaygın medyada siyasal iktidara muhalif olmaları nedeniyle işlerinden edilen ve kendilerini ancak

² Örneğin, gazeteci Ruşen Çakır Mediascope platformunda; Ünsal Ünlü de YouTube kanalı ile bilinen haber ve yorum organları arasındadır.

alternatif mecralarda² ifade olanağına kavuşan gazeteciler dışında bağımsız bir gazetecilik pratiğinden söz etmek mümkün değildir.

Sambrook (2012, p.27) Reuters Akademi için hazırladığı raporda, literatürde yeniden tanımlanması gerekenleri şöyle özetlemektedir: daha fazla şeffaflık, tarafsızlığın yeniden tanımlanması, meslek pratiğinin uygulama kuralları, yeni düzenleme biçimleri, teknoloji çözümleri ve medya okuryazarlığı konusuna daha fazla önem verilmesi.

Toplumsal gerçeklik, normlarla tanımlı bağlamda, yinelenen mesleki rutin ve iş görme pratiklerindeki kalıpları ile etkileşimsel düzeyde kurgulanan öngörülebilir bir yapı arz ederler. Akışkan toplumda kurgulanmış bu yapılar, değişmez unsurlar olmaktan ziyade çözülebilir ve değiştirebilir bir özelliğe sahiptirler. Bu noktada gazetecilerin güven duyulabilir meslek mensupları olmaları için meslek normlarının gözden geçirilmesi ve “olgusal hakikati aktarma” performanslarının yeniden yorumlanmasına ihtiyaç olduğu aşikardır.

4. Gazetecilik Eğitimi: Müfredat Tartışmaları

Sambrook (2012, p.27) Reuters Akademi için hazırladığı raporda, literatürde yeniden tanımlanması gerekenleri şöyle özetlemektedir: daha fazla şeffaflık, tarafsızlığın yeniden tanımlanması, meslek pratiğinin uygulama kuralları, yeni düzenleme biçimleri, teknoloji çözümleri ve medya okuryazarlığı konusuna daha fazla önem verilmesi.

Toplumsal gerçeklik, normlarla tanımlı bağlamda, yinelenen mesleki rutin ve iş görme pratiklerindeki kalıpları ile etkileşimsel düzeyde kurgulanan öngörülebilir bir yapı arz ederler. Akışkan toplumda kurgulanmış bu yapılar, değişmez unsurlar olmaktan ziyade çözülebilir ve değiştirebilir bir özelliğe sahiptirler. Bu noktada gazetecilerin güven duyulabilir meslek mensupları olmaları için meslek normlarının gözden geçirilmesi ve “olgusal hakikati aktarma” performanslarının yeniden yorumlanmasına ihtiyaç olduğu aşikardır.

Gerek Batıda gerekse de Türkiye’de iletişim fakültelerinin ve gazetecilik bölümlerinin kuruluşu gazeteci kimliği ve nasıl bir müfredata ihtiyaç olduğu gibi kapsamlı tartışma ve analizlerin sonucu değil, toplumsal ve siyasal oluşumlar ile teknolojik ilerlemelerin sonucunda alınan kararlarla hayata geçirilmiştir. Batıda savaş ve endüstriyel üretim gazetecilik eğitimi için önemli dinamikleri oluştururken Türkiye’de bu dinamikler çok partili siyasal hayata geçiş, kentleşme ve endüstrileşme sonucunda olmuştur. Büyük kentlerde açılan gazetecilik bölümleri yerleşik üniversitelerde ve üniversitenin kendi bünyesindeki köklü disiplinin -örneğin, siyaset, hukuk, ekonomi vb.- egemenliğinde bir müfredata sahip olmuştur.

Deuze’e (2006, p.22) göre, dünyada ve Türkiye’de gazetecilik bölümündeki akademisyenler ve araştırmacılar kendi müfredatlarını, yöntemleri ve teorilerini sektör genelinde paylaşılan değerler karşısında savunmak; üniversitenin öğrencilere medyada nasıl iş bulacaklarını öğretecek bir yer olmadığı; gazeteciliğin haber medyasının toplumdaki rol ve işlevleri üzerine düşünmenin yeri olmadığını söylemek durumunda kalmaktadır. Ona

göre, gazetecilik bölümleri “... bir yandan kendi alanının tutarsızlıklarını aşmanın yollarını bulurken, diğer yandan da hem sektörün hem de akademinin özcü benlik algılarını müzakere etmelidir.” Deuze, günümüzde gazetecilik eğitiminin sektörün takipçisi durumuna geldiğini, oysa tıpkı 20. yüzyılın başlarında olduğu gibi mesleğin normlarının gelişmesinde öncü olması gerektiğini vurgular.

Solkin (2022), yakın tarihli gazetecilik eğitimiyle ilgili çalışmaların söylem ile temalarını analiz ettiği makalesinde üç ana mesele tespit eder: birincisi, teori-pratik karşıtlığı veya profesyonellik ve zanaat karşıtlığı; ikincisi, yeni gelişmeler, girişim ve eğitim hastanesi metaforu; üçüncüsü ise küresel profesyonel ile yerel ortam (environment) karşıtlığıdır. Bu başlıkta ben de Solkin ile benzer bir tematik izleği takip edeceğim.

Müfredat tartışmalarında ders isimleri ve düzeyleri doğrudan gazeteci adaylarının haber yapma becerisini geliştirme ve/veya olayları kavrayışlarını nasıl etkileyeceği doğrultusunda irdelenir. Uygulama dersleri ile teorik dersler örtük veya açık yollardan karşıtlık içeren bir karakteristiğe sahipmiş gibi gösterilir çünkü birbirinden bağımsız değişkenlermiş gibi irdelenir (Turner, 2000). Söz konusu tartışmalar ise gazetecilik bölümlerinde istihdam edilen akademisyenlerin kendi kimlikleriyle ve gazeteci kimliğine atfedilen yaklaşımla doğrudan ilgilidir. Nitekim Karaduman ve Akbulutgiller (2017), Türkiye’deki gazetecilik bölümlerinin müfredatlarını analiz ettikleri makalelerinde ders programları arasındaki tutarlılık ve standardın zayıflığına dikkat çeker. Söz konusu araştırmada işaret edilen standart bir eğitim içeriğinin olmayışı doğrudan gazetecilik mesleğindeki profesyonelliğin zaafiyetlerinin eğitim sürecine yansımalarıdır çünkü gazetecilik alanı “kendine özgü bir bilgi” içermediğinden müfredatlar arasında uyumlu ve tutarlı bir eğitim içeriği mümkün olmamaktadır. Ancak gazetecilik bölümlerindeki bu zaafiyet yüksek öğretimin önemsiz ve gereksiz olduğu anlamına da gelmemektedir; aksine, gazetecilik eğitimcileri ahlaki açıdan güçlü mesleki normları inşa etme ve sürdürme konusunda benzersiz bir yetkiye sahiptir. Normlar bir kez inşa edildiğinde, gazeteciler güçlü bir dengeleyici güçle karşı karşıya kalırlar. Gerçekten de bu normlar gazetecilik alanını tanımlamaya yardımcı olan kültürel sermayeyi oluşturur (Benson ve Neveu, 2005; Bourdieu ve Johnson, 1993).

Kültür ve İletişim (Kİ) dergisi yayın hayatının ilk yılının ikinci sayısında iletişim eğitimini dosya konusu yapar.³ Mutlu (1998), Mutman (1998) ve Morgan (1998) “nasıl bir iletişim eğitimi” sorunun yanıtlanmasında iletişim olgusu ve medyanın rolünün tanımlanmasındaki güçlüklerle paralel sorunun yanıtının da güçlüğüne ve liberal ve eleştirel medya çalışmaları paradigmalarının epistemolojik ve metodolojik ayrımından hareketle yanıtların da farklılaşacağına dikkat çekerler.

³ Derginin ilk yılında böylesi bir konuya yer vermesi pek de tesadüfi değildir. 1990’ların sonları Türkiye’de neoliberal politikaların etkileri hem kamu kurum ve kuruluşlarında hem de özel sektörde etkilerini gösterdiği ve yüksek öğretim kurumların da daha fazla ilgili sektörle işbirliği yapılması taleplerinin yüksek sesle dillendirildiği bir dönemdir. Özügürlü (1998) tam da bu mesele eksenli “Üniversite-Sanayi İşbirliği Programı Üzerine Bir Eleştiri” adlı makalesinde Türkiye’de üniversite sisteminin sanayinin kar isteği eksenli yeniden yapılandırılma çabası ve sosyal bilimlerin ihmali ele alır.

Deuze (2006, s.19) gazeteciliğin artık bağımsız bir bilimsel çalışma alanı olduğunu, gazetecilik eğitimiyle ilgili çalışmaların müfredat veya gazetecilik eğitiminin nasıl olması gerektiği konusuna odaklandığını, söz konusu tartışmaların ise araştırma odaklı değil normatif ve betimleyici kaldığını altını çizer. Dağdaş ve Kaymas (1998, s.107) iletişim fakültelerinde müfredata yönelik öneriler geliştirmektedir. Onlara göre, iletişim fakültelerinin müfredatlarının %50'sinin temel kültür ve iletişim alanında, %50'sinin de uygulamaya yönelik olması gerektiğini savunur.

Solkin'in işaret ettiği "uygulama hastanesi" modeline yönelik literatür ise gazetecilik eğitimindeki teori-pratik tartışmalarını aşmaya yönelik uygulamaları tartışmaktadır. Uygulama hastanesi gazetecilik bölümlerinde uygulanması önerilen bir eğitim modeli metaforudur. Söz konusu modeli Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulayan gazetecilik bölümleri mevcuttur. Profesyonel mesleklerin eğitimini veren hukuk ve tıp fakültelerinde olduğu gibi öğrencilerin doğrudan mesleki süreçlere profesyonel gazetecilerle dahil edilmesini önerir. ABD'de gazetecilik eğitiminde öncü üniversitelerden olan Missouri Üniversitesi gazetecilik bölümü öğrencileri, profesyonel gazetecilerle birlikte Columbia Missourian adlı günlük yayınlanan bir gazete çıkarmaktadır. Bir öğretim döneminde 300 (yaz okulunda 70) civarı öğrencinin dahil olduğu bu gazetecilik eğitim modelinde öğrenciler hem ders kredi almakta hem de bir sektör deneyimi kazanmaktadır. Bu öğrencilerden 30 kadarı da mezun olduklarında editör yardımcısı olarak yarı zamanlı çalışan olarak istihdam edilmektedir (Francisco, Lenhoff &Schudson, 2012, s.2678)⁴

Eğitim hastanesi modelini gazetecilik bölümleri için olumlu bir uygulama olarak gören araştırmacılar teknik beceri ile etik ilkeler ve teorik bilgileri birleştiren bir eğitim modeli olarak benimsenmesi gerektiğini belirtirken ve bu uygulamanın esas olarak bir üniversite çaltısı altında hayata geçirilmesi ve uygulama ayağının da haber örgütlerinde profesyonel gazetecilerin yönlendirilmesiyle yapılması (Creech ve Mendelson, 2015; Newton, 2012, s.2670) gerektiğine dikkat çekerler. Eğitim hastanesi modelinin geliştirilmesinin temelinde gazetecilik mesleğinin profesyonelleşmesi argümanı yer alır; bu uygulamayı savunan akademisyen veya gazetecilerin temel savı, tıp fakültesi öğrencileri hasta bakım sürecinde; hukuk fakültesi öğrencileri dava dosyalarıyla ilgili özet hazırlamada yer alabildiklerine göre gazetecilik bölümü öğrencilerinin de halkın bilgilendirilmesinde rol almaları önemli ve gereklidir. Newton eğitim hastanesi modelini Knight Vakfının başkanı olarak savunur. Gazetecilik bölümlerindeki akademik kadroların çoğunun haber örgütlerinde aktif çalışma deneyimleri olmadığı gerçeği göz önünde bulundurulduğunda bu uygulamanın gazeteci adayları için 'gerçek dünya laboratuvarı' işlevi göreceğini belirtir (Newton, 2012, s.2673).

Amerika'da eğitim hastanesi modeli gazetecilik eğitiminde yaygın bir model olarak benimsenmemiş olmakla birlikte uygulayan köklü üniversiteler mevcuttur. Newton'un (referans) belirttiği gibi deneyimli gazetecilerle öğrencilerin pratik deneyimi

---

⁴ 1636-7279-1-PB.pdf

kazanmalarında önemli olmakla birlikte bu uygulama için bir sermayedar yatırımcı bulmak; öğrencileri doğrudan sektör norm ve değerleriyle tanıştırmak yüksek öğretimin felsefesini olumsuz etkileyebilir. Nitekim Picard, eğitim hastanesi modeli üniversite öğrencilerinin sektörde doğrudan içerik üretimine katkı sağlamasına karşın onlara ödeme yapılmaması nedeniyle eleştirirken, gazetecilik bölümleri emek sömürsünde dikkatli olmaya davet eder (Picard, 2015, s.8).

Fisher'ın (2012) en temel eleştirisi gazetecilik meslek eğitiminin mühendislik, tıp gibi alanlarla aynı yapılmaya çalışmasının gazetecilik meslek gerçekliğine uymadığıdır; tıp, mühendislik gibi bölümler nihai olarak diploma verebilmek için yetkinlik sınavı yapmaktadır. Fisher, deneyimli gazetecilerin üniversite eğitiminden en önemli beklentilerinin ise "iyi yazmayı" öğrenerek mezun olmaları olduğunu belirtir. Bu nokta tam da meslek alanının kendine özgü teknik bilgiye sahip olup-olamamasıyla doğrudan ilgilidir. Gazetecilik diploması olmadan da meslek icra edilebildiği sürece kuşkusuz gazetecilik bölümlerinin müfredatı tartışmaya açık olacaktır. Uygulama hastanesi modeline değin vurgulamak istediğim son nokta ise üniversite-sektör ilişkilerinin artan önemi bağlamında piyasadan eğitim için destek bul(a)mayan bölümlerin üniversite üst yönetimi tarafından baskı görmesi ise üniversite eğitiminin temel ilkelerini aşındırma potansiyeli taşımaktadır.

21. yüzyılın ilk çeyreğinde dünya genelindeki gazetecilerin ortalama yüzde 84,2'sinin üniversite diplomasına (lisans, yüksek lisans veya doktora) sahip olduğu ve neredeyse 24-40 yaş arası gazetecilerin üçte ikisinin gazetecilik veya iletişim eğitimi aldığı (WJS, 2017)⁵ görülmektedir; Pulitzer'in tüm gazetecilerin üniversite mezun yapma hayalinin gerçekleştiği açıktır. Her ne kadar özellikle yerel medya için Türkiye'de durumun farklı olacağı, alaylı gazetecilerin yaygın olduğu argümanını öne sürecekler olsa da iletişim fakültelerinin yaygınlığı nedeniyle pek çok ilde artık iletişim mezunları yerel medyanın istihdam koşullarını kabul ederek çalışmakta olduğu da artık Türkiye gerçeğidir. Gazetecilerin eğitimlerinin yükselmesi, teknoloji olanaklarıyla haber yapmada olanaklar hayli gelişmiş olsa da gazetecilerin istihdamı ve haber medyasının güvenilirliği hızla gerilemektedir. Gazeteciliğin profesyonel bir meslek olarak kabul edilip edilmemesi gerektiği noktasında bir yasal ilerleme yoktur, oysa bu çalışmayı yapma motivasyonumu da oluşturduğu üzere gazetecilik alanında yaşanmakta olan pek çok sorunun temel nedeni mesleğin profesyonel olarak kabul edilmemesidir. Demokrasi kültürünün kırılğan olduğu ülkelerde söz konusu kırılğanlık ülkenin tüm kurumlarına sirayet etmekte ve gazeteciler için editoryal bağımsızlık ve ifade özgürlüğü de hayli sınırlı olmaktadır. Haber örgütlerinin büyük sermayeye veya devletin doğrudan veya dolaylı ekonomik desteğine bağımlıdır. İşte bu bağımlılık haber örgütlerinin özerkliğinin yitimiyle sonuçlanmaktadır. Gazetecilik alanın özerkliğinin kurulması için eğitim veren yüksek öğretim kurumları, meslek örgütleri ve mesleğin duayenlerinin etkili lobi ve kamuoyu çalışmalarına ihtiyaç duymaktadır. Gazetecilik eğitiminin amacı profesyonel gazeteci yetiştirmek olarak tanımlanabilir. Bugün devlet ve vakıf üniversitelerinde mevcut yapı içinde, hangi bölümden mezun olursa olsun iletişim eğitimi almış bir kişinin iş bulacağı alanın ağırlıklı olarak medya sektörü

olduğu varsayılmaktadır; bu nedenle de müfredatlar profesyonel gazeteci yetiştirme temelli oluşturulmaktadır. Gazetecilik mesleği, yirminci yüzyılda kapitalizm ve liberal politikaların gelişimine paralel profesyonelleştikçe ilgili alanda üniversite eğitimi de gerek gazeteciler gerekse de sosyal bilimciler arasında gerekli görülmeğe başlamıştır. Bununla birlikte, mesleğin standart bir eğitimi değil; ilgili üniversite -veya bölümün- yapılanması sürecinde etkili olan dinamikler gereği hem akademik kadronun eğitim ardalanı hem de kurumun potansiyeli doğrultusunda farklılıklar içermektedir.

Gazetecilik eğitimi literatüründe UNESCO tarafından desteklenen ve Philip Gaunt'un kaleme aldığı Habercileri Yetiştirmek (Making the Newsmakers) adlı kitap önemli bir yere sahiptir. UNESCO (2007, s.8) gazetecilik eğitiminin şu bilgi ve becerileri içermesi gerektiğini belirtir:

- Kavrama, analiz ve sentezi içeren eleştirel düşünme yeteneği ki bu beceri temel düzeyde veri toplama, verileri yorumlama ve analiz etme bilgisi; aşına olmadığı materyalleri değerlendirebilir.
- Anlatı, betimleme ve analitik yöntemlerin kullanıldığı anlaşılır ve mantıklı yazma becerisi.
- Ulusal ve uluslararası siyasal, ekonomik, kültürel, dinî ve toplumsal kurumlara dair bilgi.
- Güncel olaylar ve konular ile tarih ve coğrafya konusunda bilgi.

Gaunt (1988, s.158), gazetecilik eğitiminin bölgesel ve devletlerin sosyo-politik farklılıklar kaynaklı değişiklik taşıdığına dikkat çeker: Gelişmekte olan ülkelerde en önemli sorun, otoriter yönetimlerin medyayı rahatlıkla kontrol etmesi; endüstrileşen bölgelerde ise aşırı ticarileşme ve teknolojik gelişmelerin mesleği zora sokmasıdır. Mutlu ve Tuncel (1998), Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye'de iletişim fakültesi öğrencileri arasında yapılan anketten hareketle öğrencilerin medyanın rolü, medya denetimi ve iletişim eğitimine öğrencilerin bakış açılarını analiz ederler. Amerikalı ve Türkiyeli öğrenciler arasında sosyo-ekonomik göstergeler, toplumsal cinsiyet ve ırk özelliklerine bağlı olarak önemli bir farklılık görülmeğe de toplumsal ve kültürel yapıya bağlı olarak önemli değişiklikler görülmektedir. Türkiye'deki öğrenciler medyanın rolü konusunda hayli korumacı ve elitist bir tutum sergilerken Amerikalı öğrenciler eğlence işlevini önemseyerek daha liberal ve piyasa eksenli görüş bildirmektedir. Benzer şekilde medya denetimi Amerika'da daha piyasa dinamikleri temelli tanımlanırken Türkiye'de politik aktörler ilk sıraya yerleşmektedir. Türkiye'de iletişim eğitimi çok daha önemli görülürken Amerika'da bu oran daha düşük olduğu belirtilmektedir. Böylelikle Gaunt'un (1998) dikkat çektiği, sosyo-politik farklılıklar gazeteci adayları arasında da görülebilmektedir.

Gazetecilik meslek eğitiminin üniversitelerde verilmeye başlamasından bugüne eğitimin niteliğine yönelik tartışmalar yapılagelmektedir. Kuşkusuz değişen teknolojik, politik, ekonomik ve kültürel gelişmelerden hareketle gazetecilik eğitiminin nasıl olması gerektiğine dair düşünme, tartışma ve yeni içerikler geliştirme çabaları da kaçınılmaz olmaktadır. Bu bağlamda tartışmalar, ağırlıklı olarak müfredatı konu edinir. Söz konusu

tartışmalar kuram-uygulama ve profesyonel meslek (profession)-zanaat/uğraş/kabiliyet (craft) karşıtlığı baz alınarak bu “ikili karşıtlık” üzerinden yazarın tercihi yönünde bir oran ve bir müfredat önerisi geliştirilir. Bu analizler doğrultusunda araştırmalarda “gazeteci” kimliği ve bu kimlikle ilgili olarak gazetecilerin toplumdaki rol veya misyonlarının ne olması gerektiği ağırlıklı olarak normatif liberal bir bakışla “tespit edilir” ve buradan hareketle de gazetecilik eğitiminin hedeflerinin ne olması gerektiği dolayısıyla bir gazeteci adayının hangi tutum, bilgi ve becerilere sahip olarak mezun olması gerektiği sıralanır.

Bununla birlikte gazetecilik mesleğine güvenin hayli yıprandığı bir ortamda toplum-gazeteci güveninin nasıl inşa edileceği gündem dışı kalan bir konudur. Yirminci yüzyılın sonu gerçekte gazetecilerin norm ve kodlarının yetersizliğini ve dijital teknolojiler ile hakikatin göreliliği kavrayışına adapte edilemediği aşikar olsa da gazetecilik eğitiminde tartışmalarında bu boyutların ihmal edildikleri görülmektedir. Gazetecilere güven (trust) veya güvenilirliğin (credibility) geliştirilmesinde, gazetecilik bölümlerinin ve üniversitelerin de sorumluluk alması önemli ve gereklidir. Toplumsal gerçeklik, normlarla tanımlı bağlamda, yinelenen eylem kalıpları ile etkileşimsel düzeyde kurgulanan öngörülebilir bir yapıdır. Akışkan toplumda kurgulanmış bu yapılar, değişmez unsurlar olmaktan ziyade çözülebilir ve yenileri tesisi edilebilir bir özelliktedir.

4. Yöntem

Bu araştırmada veriler Yüksek Öğretim Kurumu'na (YÖK) bağlı iletişim fakültelerinin gazetecilik bölümlerine ait müfredatlar taranarak toplanmıştır. Öncelikle YÖK'ün sayfasından iletişim fakülteleri tespit edilmiş; söz konusu fakülteler içerisinde de gazetecilik bölümü olanların müfredatları ilgili birimlerin kendi web sayfalarında beyan edilen müfredatlar üzerinden taranmıştır. Taramada araştırmanın amaçları doğrultusunda şu üç kategoride yapılmıştır: Kadın/toplumsal cinsiyet; ayrımcılık ve nefret söylemi ile barış gazeteciliği. Söz konusu kategorilerin toplumun tüm kesimlerini kapsama potansiyeli ve yerleşikleşen haber değerliliğinden farklı bir kavrayışı anlattığı varsayımıyla söz konusu kategoriler üzerinden tarama yapılmıştır.

Tarama şöyle bir rehber yardımı ile yapılmıştır:

Kadın ve/veya toplumsal cinsiyet içeriği, dersin başlığında toplumsal cinsiyet, kadın veya gender olan dersleri kapsamaktadır.

Ayrımcılık/nefret söylemi veya ırkçılık konuları Her çeşit dezavantajlı grubu temsil eden azınlık, göç, LGBTI+, ırkçılık sözcüklerinden birini veya bir kaçın, insan hakları içeren derslerin adlarını kapsamaktadır.

Barış gazeteciliği: Barış gazeteciliği veya çatışma çözümü gibi ders adlarını içeren tüm dersleri kapsamaktadır.

Taramada vakıf veya kamu üniversitesi ayrımı yapılmamış, toplumsal cinsiyet, kadın hakları, nefret söylemi, ayrımcılık, barış gazeteciliği gibi konuları kapsayan derslerin nicel olarak sayımı ve zorunlu mu seçimlik mi olduğu kodlanmıştır.

Türkiye'deki iletişim fakültelerinin sayısı daha fazladır ancak gazetecilik adına

sahip bölümü olan fakülteler tarama kapsamına alınmıştır çünkü bu makalede doğrudan gazetecilik mesleğine güven duyabilirlik meselesi ve akademinin mesleğin güven normuna katkısı konu edilmektedir. Profesyonel gazetecilerin hepsinin gazetecilik diplomasına sahip olmadığı bilinmektedir ancak gazetecilik eğitimi ve gazetecilik mesleğinin temel sorunlarının üniversitelerin de önemli bir meselesi olması gerektiği bakış açısıyla böyle bir tercih yapılmıştır. Tarama 1.Mayıs.2023 ile 30.Haziran.2023 tarihleri arasında yapılmıştır dolayısıyla bulgular bu süreci içeren müfredatlar odaklıdır; daha sonra ders programında yapılan değişiklikleri kapsamamaktadır. Tarama sonucunda iletişim fakülteleri bünyesinde toplamda 45 gazetecilik bölümü tespit edilmiş ve bu bölümlerin kendi resmî web sayfalarında duyurdukları ders programı üzerinden veriler toplanmıştır.

5. Bulgular ve Yorum

Türkiye’de YÖK’e kayıtlı ve gazetecilik bölümüne sahip iletişim fakültesi 45 olarak tespit edilmiştir; bu bölümlerin müfredatlarına daha yakından bakmaya çalışalım.

5.1. Kadın Odaklı Bakışta Olumlu Adımlar

Bu bölümler içerisinde *kadın, gender veya toplumsal cinsiyet* konularında açılan zorunlu ve seçimlik derslerin tamamı 41 adettir. Söz konusu 41 dersin ise 5’i zorunlu ders statüsünde; geriye kalan 33 ders ise seçimlik olarak açılan derslerdir.

12 adet gazetecilik bölümünde *Kadın, gender veya toplumsal cinsiyet* konularında hiç ders açılmamaktadır. Bunun anlamı ise 33 bölümde birden fazla *toplumsal cinsiyet* alanında ders açılmaktadır. Hem zorunlu hem de seçimlik ders olarak açılan bölüm sayısı ise 2’dir. Toplumsal cinsiyet konularında hiç ders açmayan bölümlerin yeni kurulmuş bölüm olma, vakıf veya kamu üniversitesi olma, Batıda olma veya olmama hatta büyükşehirde olup-olmama gibi temel bir karakteristiği yoktur. Büyükşehir’de olan, İstanbul ve Ankara gibi Batıda konuşlanan illerde eğitim faaliyetini sürdüren, içinde bulunduğu fakülte açısından köklü bir geçmişe sahip olan, hem vakıf hem de devlet üniversitelerinde bulunan 12 gazetecilik bölümü hiç halen müfredatlarında *kadın, gender veya toplumsal cinsiyet* konularında herhangi bir derse sahip değildir.

Gender, toplumsal cinsiyet veya kadın çalışmaları konularında gazetecilik bölümleri halen ataerkil yapılarını korumakta ısrarlıdır; beş bölüm dışındakiler sadece seçimlik ders olarak müfredatlarında alan açabilmektedir. Taramada LGBT+ kavramı da anahtar sözcük olarak kullanılmış olsa da gazetecilik bölümlerinin müfredatlarında bu isimle bir ders olmadığı görülmüştür.

Akademi içerisinden haber odasının eril kültürü, haberlerin cinsiyetçi bir dil ve söyleme sahip olması, medya kuruluşlarında da varlığını hissettiren cam tavan sendromu gibi ayrımcılığı ve eşitsizliği besleyen boyutlar dile getirilen sorunlu noktalar olsa da gazetecilik bölümlerinin de patriarkal bir kültüre sahip olduğu görülmektedir. Toplumun (ve dünyanın) yarısını oluşturan kadınların kendilerini kapsamadığı haber dünyasına daha az ilgi gösterdiği bilinmektedir; güvenilirlik normunun toplumun tüm kesimlerini

kapsayacak şekilde genişletilmesinin ilk durağı kadınlar olmalıdır. Gazetecilik bölümleri arasında açılan söz konusu 41 ders kuşkusuz görmemiz gereken olumlu adımlardır ancak yeterli değildir. Haber medyasının bilinçli veya bilinçsizce ezberlerle ilerlediği gazetecilik normlarını bilinçli bir taraflılıkla⁶ genişlettiği noktada erişebildiği kesimlerde çok daha genişleyecektir. Tam da bu hedefe ulaşmak için gazeteciler normatif bir yerden tanımladıkları ancak toplumun bütününe değil, erkek özneleri içeren ve onlara seslenen söz konusu normu güven duyabilir aktörler olabilmek için neden bilinçli taraflılığa çevirmesin ki... Gazetecilik bölümleri misyonları olduğu üzere kavram ve teorik bilgileri geliştirirken gazeteciler de pekâlâ hayata geçiren aktörler olabilirler.

İnsan hakları, ayrımcılık, nefret söylemi, ırkçılık, göç ve haber konularında seçimlik ve zorunlu dersler birlikte düşünüldüğünde toplam 30 bölümde ders olduğu görülmektedir. Bu kategoride 40 adet seçimlik ders, 11 adette zorunlu ders olduğu görülmektedir; bazı bölümler birden fazla ders açmaktadır. Bu kategoride ders sayısının diğer kategorilere kıyasla daha çok çıkmasının nedeni, insan hakları temasının bu kategori içerisinde yer almasıdır. Bu kategoriye biraz daha detaylandırarak bakarsak: insan hakları ve toplumsal hareketler ile medya ilişkisini aktaran dersler de dahil edilmiştir. Dersler, İnsan Hakları ve Anayasa, İnsan Hakları ve Demokrasi, İnsan Hakları ve Haber, Hak ve İnsan Odaklı Habercilik, Genel Haklar ve Medya şeklinde isimlerle adlandırılmakta ve bu konularda da temel bir uzlaşımın olmadığı ve farklı isimlerle açıldığı görülmektedir. Dersin başlığından ziyade içeriğinin daha önemli olduğu düşünüldüğünde, gazetecilik bölüm müfredatlarında insan haklarının alanının daha çok benimsenmiş olduğu öne sürülebilir.

İnsan hakları kavrayışı, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde AB tarafından sıklıkla gündeme getirilen bir konu olmuş ve AB yasalarına uyum sürecinde önemli bir konu olmuştur. Bu konudaki derslerin göreceli yüksek olmasının nedeni de ülke gündemine giren bir konu olmasıyla ilişkili olmakla birlikte, insan haklarının gazetecilik bölümlerinin müfredatlarında yer almış olması da olumlu bir gelişmedir ancak kadın, çevre, mülteciler gibi meseleleri de içerecek daha da geliştirilmeye ihtiyaç vardır.

5.2. Gazetecilik Alan Dersleri

Journo internet haber sitesi Burak Altınok⁷ tarafından kaleme alınan ve söz konusu haber sitesi tarafından yapılan araştırma haberine göre, 41 üniversitedeki gazetecilik öğrencilerine 4 yılda 12 farklı kategoride 1.679 ders verilmektedir. Gazetecilik bölümlerinin müfredatlarında en sık yer bulan kategori, 499 adet gazetecilik alan dersleridir. 110 adet ders, yani programın % 6,5'i yabancı dil eğitimine ayrılmıştır. Görsel kültür kategorisi ise 12 dersle en alt sırada yer almaktadır.

Aynı araştırmada, iletişim akademisyenleri ve gazetecilerin şu 3 alandaki derslerin

⁶ Bilinçli taraflılık kavramını Maria Mies'in feminist metodoloji için önerdiği yaklaşımdan almaktayım. Ona göre, temel değerden arınmış (value free) araştırma önermesi, araştırma nesnelere karşı tarafsızlık ve kayıtsızlık ilkesi yerine, araştırma nesnelere ile kısmen taraf tutan, kısmi özdeşleşmeyle gerçekleştirilen "bilinçli taraflılık" benimsenmelidir (Mies, 1996).

⁷ <https://journo.com.tr/gazetecilik-bolumu-dersleri-program-mufredat>

müfredatta daha fazla yer alması gerektiği yönünde kanaat bildirdikleri belirtilmektedir. Uzman gazetecilik, yeni iletişim teknolojileri ve yabancı dil. Nitekim Atabek ve Şendur Atabek'in 2014 yılında yapmış olduğu araştırmanın sonucu da bu bulguya paralel bir yaklaşıma sahiptir: "Öğrencilerin, akademisyenlerin ve meslek mensuplarının uygulamalı derslerin ve yüksek teknolojik olanakların artırılması ile yabancı dil eğitiminin önemi konularında ortak ve yüksek düzeyde olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür." İki araştırma arasında aradan geçen geçen on yıllık bir zaman dilimine rağmen değişen bir şey yok gibi görünmektedir. Uygulamalı dersler ve uzman gazetecilik her zaman önemli olarak görülmekte; teknolojiyi yetkin kullanım becerisi ve yabancı dil her zamanki gibi önemini korumaktadır.

Çalışmanın literatür kısmında vurgulamaya çalıştığım gibi medya sektörü, iktisadi üretim koşulları ile teknolojik gelişmelerden çok hızlı etkilenmekte ve haber örgütlerinin de sermayenin iş modeline hızlı uyum sağladığı görülmektedir. Ne var ki, sektörün üretim ve dağıtım süreçlerindeki söz konusu uyum ve "yeni" yapılanmalar, gazetecilerin çalışma koşulları ve özlük haklarına olumlu şekilde yansımakta aksine onları daha güvencesiz ve kırılğan bir çalışma ortamına itmektedir. Teknolojik yöndeşme ve yapay zekâ temelli iş üretimi, sanayinin tüm iş kollarında gündün güne ağırlığını hissettirdiği bir dönemde kuşkusuz haber medyasında çalışanlar da bu çalışma koşullarından muaf değillerdir. Sektörde iş gücüne olan talep azalırken mevcut çalışanlardan çok daha yüksek bir haber üretme becerisi ve performans beklenmektedir. Günümüz de artık dijital iletişim teknolojileri sayesinde "herkesin gazetecilik yapabileceği" beceri düzeyinde "haberciler" sektöre dahil olurken teknolojiye yeterince uyum sağlayamayanlar önemli oranda işini kaybetme ve gelecek korkusu yaşamaktadır (Liu, 2006; Törenli ve Kıyan, 2019). Tam da bu noktada gazetecilerin dijital teknolojiler içerisinde bu kadar kırılğan kaldığı bir çalışma ortamında gazeteci-halk bağına güçlendirmek; gazetecilerin sivil dinamiklerle haber üretim beceri ve perspektifini üniversite öğrenciliği yıllarında güçlendirmek sektörün genişlemesine de katkı sağlayacağı kanaatindeyim. Daha da önemlisi iletişim fakültelerinin gazetecilerin çalışma koşulları ve özlük haklarının iyileştirilmesinde onları mezun eden kurumlar olarak hak mücadelelerinde basın emekçilerinden yana taraf ve takipçi olmaları önemli ve gerekli.

Gazeteciler haber üretiminde kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı kaldığı sürece toplumun -kadın, göçmen, engelli, azınlık vb.- gruplarıyla etkileşimi zayıf olmaya devam ettikçe habercilik teknolojik olarak gelişkin olsa da sektör olarak küçülme durumunda kalacaktır. Gazetecilerin temel uğraşı olarak haber üretiminin, temel öznesini halk olmadığı sürece haber örgütleri elitlere seslenmenin ötesine geçemeyecektir. İlaveten gazetecilik meslek söyleminde yer alan "kamuyu halk adına denetleme" veya "halkın gözü ve kulağı olma" misyonu, sosyal medyanın kamu kurum ve kuruluşları tarafından kullanılmaya başlamasıyla, halkın bilgilendirilmesi noktasında gazetecilere ihtiyaç azalmaktadır. Siyasetçilerin halk ile doğrudan iletişim kurması kuşkusuz olumlu bir iletişim şeklidir ancak gazetecilik mesleki statüsünü de aşındıran bir dinamiktir. Gazeteciler artık siyasetçilerin sosyal medya hesaplarını takip ederek oradan haber yapmak durumunda kalmaktadır.

Bu nedenle de haberin sahici anlamıyla toplumun tüm kesimlerinden ve ülkenin tüm sorunlarından hareketle üretilmesi gazetecilik mesleki güvenilirliğini kuşkusuz olumlu yönde etkileyecektir. Tam da bu noktada gelişen iletişim teknolojileri gazetecilere yeni fırsatlar da sunmaktadır. Örneğin, sosyal medya aynı zamanda gazeteci-toplum etkileşimini de güçlendirecek bir olanak sağlamaktadır; bu kanalların teknik olarak etkin kullanımının ötesinde toplumsal sorunlarla nasıl ilişkili ele alınabileceği ancak toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaleti; toplumsal diyalog, barış ve uzlaşma kültürü, çocukların refahı gibi konulara vakıf olmakla mümkün olabilir.

5.3. Gazeteciler Toplum Problemlerine Işık Tutabilir mi?

Bu kısımda “Gazeteciler toplum problemlerine ışık tutabilir mi?” sorusunu başlığa taşıırken gerçekte soruyu akademiye yöneltmekteyim. Türkiye’deki 45 gazetecilik bölümlerinde açılan barış gazeteciliği dersinin (İngilizce ve Türkçe dahil) sayısı 6’dır; barış gazeteciliği dersi açan bölüm sayısı da altıdır. Söz konusu derslerin tümü de seçimsiz ders olarak açılmaktadır. Oysa 21. Yüzyılın kapıları tamamen küresel kriz, çatışma ve savaşlarla açıldı; ne var ki, akademinin kapıları barış ve uzlaşma kültürünün olanaklarını sorgulamaya hâlâ açılmış görünmüyor. Sektöre öncülük etmesi ve değişen ekonomi-politik koşullarda, bozulan uzlaşma ve diyalog ortamlarında tabanı geniş halk topluluklarının çıkarına olan norm ve kodları geliştirmesi gereken kurumlar iletişim fakülteleri ve bu anlatı kapsamında da gazetecilik bölümleridir.

Gazetecilik alanı da sanayi devrimi sonrasında ekonomik, politik ve toplumsal gelişmelerle diyalektik bir ilişki içerisinde gelişim göstermiş; yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde ise Batılı ülkelerin merkezi kentlerinde kurumsal ve profesyonel bir yapı sergilemeye başlamıştır. Üçüncü dünya ülkelerinde ise basın gelişimi daha çok bağımsızlık hareketleri ve milliyetçilik hareketlerine içkin dinamiklerle ortaya çıkıp gelişme göstermiştir. Bu nedenle de üçüncü dünya ülkelerinde basın -basın çalışanları- siyasal iktidarlardan özerk bir alan inşa etmede zorlanmaktadır. Türkiye açısından da durum farklı değildir; Osmanlı İmparatorluğu döneminden Cumhuriyet Türkiye’sinin basın tarihinde gazeteler ve haber medyası siyasal iktidarlardan bağımsız bir yayın politikası sergilemekte zorlanmışlar; çoğu muhalif gazeteci ve basın kuruluşu bedel ödemek durumunda kalmıştır. Haber, bilgi ve kamusal alanda tartışma motivasyonu yüksek bir okur tabanı olamadığından veya piyasadan haberdar olma isteyen ticaret ve finans çevreleri de sınırlı olduğundan basın kuruluşları da belirli sermaye gruplarının desteğine ihtiyaç duymuştur. Bu nedenle de Batı gazetecilik/habercilik literatürünün ülkemiz açısından geçerliliği olan boyutları olsa da modernleşme süreci ile bağımsızlık mücadelesi ile kesişen milliyetçi bir siyasal-kültürel iklimde gelişim gösteren gazetecilik mesleğinin yapısal olarak devletçi ve siyasal iktidar yanlısı bir tutum sergilediğini de unutmamak gerek (Gürkan, 1998; Taş, 2012; Cangöz, 2015). Basının özerkliği ve mesleğin profesyonelleşmesi dolayısıyla gazetecilerin eğitimi Batıya kıyasla hayli geç gündeme gelen konular olmuştur.

Gelinen noktada gazetecilik bölümlerinin sayısı önemsenmeyecek kadar fazladır

ancak bu bölümlerin müfredatları akademiye norm ve kod üretmede öncülük rolü üstlenecek bir noktada değildir. Akademi ataerkil, feodal, milliyetçi, statükodan yana tavır sergiler bir müfredat ile sınırlı kalmaktadır. Oysa risk, şiddet, çatışma, belirsizlik ve esneklik bu denli arttığı bir dünyada güven duyabilirlik normuna ihtiyaç artmaktadır.

6. Sonuç

Gazetecilik mesleğinin temel uğraşı olarak haber üretim pratiğinin dijital teknoloji ile dönüşümü mesleki kod ve normlarının da yeniden kurgulanmasını kaçınılmaz kılmaktadır ve bu noktada akademinin öncü bir rol üstlenmesi; gazeteciler ile halk arasındaki güvene dayalı ilişkisinin güçlendirilmesinin gerekliliği düşüncesinden hareketle bu makaleyi kaleme aldım.

Dijital teknolojilerin yaygın kullanımı her meslek grubunda olduğu gibi gazetecilerin de haber yapma rutinleri ve kaynaklarını değiştirmiştir. 21. Yüzyılın belirsizlik, risk ve akışkan kültürü içerisinde de gazetecilerin halka güvenilir ve doğru haber ve enformasyon aktarımı daha da önemli hale gelmiştir ancak internet ve sosyal medyanın yaygın kullanımı bilgi kirliliğini en önemli sorun olarak belirginleştirmiştir. Dijital iletişim teknolojileri gazetecilik mesleğinin sınırlarını ve mesleğin statüsünü aşındırmış gibi görünse de bu makalede gerçekte gazetecilerin toplumsal rol ve sorumluluklarının daha da önemli hale geldiğini öne sürmekteyim çünkü 21. yüzyılda insanlık sadece ulusal ölçekte değil küresel ölçekte de iklim krizi, açlık, zorunlu göç, savaş ve işgaller ile çok boyutlu ve çok taraflı sorunların üstesinden gelmek durumunda.

Söz konusu tehdit ve krizleri kamusal alana taşıyacak ve çözüm önerileri için siyasi liderleri uyuracak aktörlerin başında gazeteciler gelmektedir. Çıkar odakları ve siyasal tarafgirlik odaklı değil; kaynağını halktan alan ve halkın tüm kesimlerini kucaklayan bir gazeteciliğin olanaklarını aramak sadece gazetecilerin işi olmamalıdır. İletişim fakülteleri ve gazetecilik bölümleri konvansiyonel gazetecilik müfredatlarını genişleterek sektöre de öncülük eden bir konumda olabilirler. Gazetecilerin bir taraftan dijital teknolojiler diğer taraftan ise neoliberal politikaların onları böylesi esnek çalışma koşulları ile hayli kırılğan kıldığı bir çalışma ortamında akademinin de kendisinde hak savunuculuğu ve çağın toplumsal gereklerine uygun öncülük rolü üstlenmesi önemli ve gereklidir. Gazeteci-halk bağını güçlendirmek; gazetecilerin sivil dinamiklerle haber üretim beceri ve perspektifini üniversite öğrenciliği yıllarında güçlendirmek sektörün genişlemesine de katkı sağlayacağı kanaatindeyim. Daha da önemlisi iletişim fakültelerinde de savunulan ve öğretilen kamu yararı ilkesinin hayata geçirilmesinde öncelikle gazetecilerin çalışma koşulları ve özlük haklarının iyileştirilmesinde onları mezun eden kurumlar olarak hak mücadelelerinde basın emekçilerinden yana taraf ve takipçi olmak; ilaveten müfredatları çok kültürlülük ve barışı destekleyen, toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletini savunan, dezavantajlıların haklarını görünür kılan ve temiz bir çevrede yaşam hakkını önceleyen habercilik eğitimi önemli ve gereklidir.

Kaynakça

- Abbot, A. (1988). *The system of professions: An essay on the division of expert labor*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bauman, Z. (2003). *Yasa koyucular ile yorumcular* (K. Atakay, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2017). *Akışkan modernite* (S. O. Çavuş, Çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Barber, B. (1963). Some problems in the sociology of the professions. *American Academy of Arts & Sciences*, 92(4), 669-688.
- Carey, J. (2000). Some personal notes on US journalism education. *Journalism*, 1(1), 12-23. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/146488490000100103>
- Cangöz, İ. (2015). *Değişen anlam ve değerleriyle gazetecilik*. Ankara: Sınırsız.
- Downie, R. S. (1990). Professions and professionalism. *Journal of Philosophy of Education*, 24(2), 147-159.
- Evetts, J. (2003). The sociological analysis of professionalism: Occupational change in the modern world. *International Sociology*, 18(2), 395-415. <https://doi.org/10.1177/0268580903018002005>
- Farid, A. S. (2023). Changing the paradigm of traditional journalism to digital journalism: Impact on professionalism and journalism credibility. *Journal International Dakwah and Communication*, 3(1), 22-32.
- Fisher, C. (2016). The trouble with 'trust' in news media. *Communication Research and Practice*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/22041451.2016.1261251>
- Fishman, M. (1980). *Manufacturing the news*. Austin: University of Texas Press.
- Folkerts, J. (2014). History of journalism education. *Journalism and Communication Monographs*, 16(4), 227-299.
- Foucault, M. (2019). *Hapishanenin doğuşu* (M. A. Kılıçbay, Çev., 8. Baskı). İstanbul: İmge.

Gaunt, P. (1988). The training of journalists in France, Britain, and the U.S. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 65(3), 582-588.

Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Stanford: Stanford University Press.

Gürkan, N. (1998). *Türkiye’de demokrasi’ye geçişte basın (1945)*. İstanbul: İletişim.

Hallin, D. (1997). Commercialism and professionalism in the American news media. In J.

Curran & M. Gurevitch (Eds.), *Mass media and society* (pp. 243-262). London: Arnold.

Hanitzsch, T. (2013). Journalism, participative media and trust in a comparative context. İçinde C. Peters & M. Broersma (Der.), *Rethinking journalism: Trust and participation in a transformed news landscape* (pp. 200-209). London: Routledge.

Hanitzsch, T., van Dalen, A., & Steindl, N. (2018). Caught in the nexus: A comparative and longitudinal analysis of public trust in the press. *The International Journal of Press/Politics*, 23(1), 3-23.

Joseph, B. (2020). Journalism education. İçinde K. Wahl-Jorgensen & T. Hanitzsch (Der.), *The handbook of journalism studies* (2nd ed., pp. 132-145). London: Routledge.

Kılıç, D. (2021). *Dijital dünyada habercilik pratikleri*. Ankara: Gece Kitaplığı.

Koliska, M., Moroney, E., & Beavers, R. (2023). Trust through relationships in journalism. *Journalism Studies*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1461670X.2023.2209807>

Larson, M. S. (1977). *The rise of professionalism*. Berkeley: University of California Press.

Luhmann, N. (2017). *Trust and power*. Cambridge, UK: Polity Press.

Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *Academy of Management Review*, 20(3), 709-734.

Mies, M. (1996). Feminist araştırmalar için bir metodolojiye doğru. İçinde S. Çakır & N.

Akgökçe (Der.), *Farklı feminizmler açısından kadın araştırmalarında yöntem* s. 48-64. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Newton, E. (2012). Promise, peril of “teaching hospitals”. *International Journal of*

Communication, 6, Feature 2670-2673.

Odabaşioğlu, C. (Ed.). (1993). *Trabzon milli mücadele yılları basını 1919-1925*. Trabzon.

Prochazka, F., & Schweiger, W. (2019). How to measure generalized trust in news media? An adaptation and test of scales. *Communication Methods and Measures*, 13(1), 26-42.

Reich, Z. (2011a). Source Credibility and Journalism: *Journalism Practice*, 5(1), 51-67.

Reich, Z. (2011b). Source Credibility as a Journalistic Work Tool, İçinde: B. Fanklin ve M.

Carlson (Der.) *Journalists, Sources, and Credibility: New Perspectives*, New York: Routledge, s.16-39.

Sambrook, R. (2012). Delivering trust: impartiality and objectivity in the digital age (Publisher's version). *Reuters Institute for the Study of Journalism Reports*. University of Oxford. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/delivering-trust-impartiality-and-objectivity-digital-age>

Schudson, M. (2022). What does "trust in the media" mean? *Dædalus*, 151(4), 144-160.

Solkin, L. (2022). Journalism education in the 21st century: A thematic analysis of the research literature. *Journalism*, 23(2), 444-460.

Somel, S. A. (2001). Osmanlı reform çağında Osmanlılık düşüncesi (1839-1913). İçinde *Tanzimat ve Meşrutiyet'in birikimi* (pp. 11-26). İstanbul: İletişim Yayınları.

Sztompka, P. (1999). *Trust: A sociological theory*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Törenli, N., & Kıyan, Z. (2019). Analysing journalism skills: A field study on Turkish case. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 57, 195-223.

Tsfati, Y., & Ariely, G. (2014). Individual and contextual correlates of trust in media across 44 countries. *Communication Research*, 41(6), 760-782.

Tuchman, G. (1972). *Making news*. New York: Free Press.

Van Dalen, A. (2020). Journalism, trust, and credibility. In K. Wahl-Jorgensen & T. Hanitzsch (Eds.), *The handbook of journalism studies* (2nd ed., pp. 230-244). London: Sage.

Vos, T. (2011). Homo journalisticus: Journalism education's role in articulating the objectivity norm. *Journalism*, 12(3), 229-244.

Zelizer, B. (2004). When facts, truth, and reality are God-terms: On journalism's uneasy place in cultural studies. *Communication and Critical/Cultural Studies*, 1(1), 100-119.